

Тетяна МАСКОВИЧ

кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри методики
музичного виховання та диригування;

Віталія ПОПАДИНЕЦЬ

здобувач, другий (магістерський) рівень
Спеціальності 014.13 Середня освіта
(Музичне мистецтво)

КРЕАТИВНІСТЬ ТА ТВОРЧА ІНІЦІАТИВА, ЯК ОСНОВНА ЗАПОРУКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ У ПРАКТИЦІ ФОРТЕПІАННОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНЯ.

У статті розглядаються основні позиції й результати професійного розвитку креативності як базового компоненту; проаналізовано використання технік партнерської взаємодії, що сприяє саморозвитку вчителя та учня.

Ключові слова: креативність, професійний розвиток, творча ініціатива, практика фортеп'янової підготовки.

Tatiana MASKOVYCH

Candidate of art studies, Associate Professor,
at the department of methodology of musical
education and conducting

Vitalia POPADYNETS,

Master's Degree Student in Music Art
Specialty - 014.13 Secondary Education

The article considers some basic propositions and results of professional development of creativity as a basic component; analyzed using the technique of the partners interaction promotes both the teacher's and the students' self-development.

Keywords: creativity, professional development, creative initiative, practice of piano preparation.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства диктує свої запити до таких понять як креативність та творча ініціативна, особливо якщо це стосується системи музичної освіти. Ці дві категорії змушені вступати в конкурентну боротьбу із найрізноманітнішими перешкодами заради власного самоствердження.

Постійне розширення ареалу пошуків ефективних шляхів підвищення креативності та творчої активності педагогів-музикантів спонукає до посилення методів самореалізації та самовдосконалення, що обумовлює *мету даної статті*. Вагомою причиною безперервних пошуків нового та цікавого в музичному навчанні є мотивація як самого педагога, так і через його творчу харизму й учня. «Мотив – це дещо внутрішнє для особистості, те, що спонукає її до діяльності, поведінки чи вчинку, спрямовує її та наповнює смислом. Мотив покликаний задовольняти певні потреби людини, тому можна вважати, що потреба і формує мотив. Крім потреби на виникнення мотивів впливають також емоції, ідеї, цілі тощо. При цьому мотиви, особливо провідні, можуть формуватися протягом життя, починаючи вже від самого народження» [1, С. 69-78].

Сьогодні загальновідомий вислів: «Творчість – це спосіб життя» – ми сприймаємо вже неоднозначно, а термін «креативність» розглядаємо як певну спроможність людини до варіативності загальноприйнятими нормам та штампам; «...для творчої особистості є типовим не лише рівень когнітивної, але й мотиваційної активності» [7, С. 56-59]. Сучасна система музичної освіти зараз вимагає від вчителя музики не тільки здатність передати знання, а насамперед своїм талантом навчити учнів думати, розуміти суть речей, осмислювати ідеї та концепції та на основі цього вміти шукати потрібну інформацію, трактувати її й застосовувати в конкретних умовах.

«Тільки особистість може діяти на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна формувати характер» [8, С.41], а тому завданням сучасного вчителя музики у процесі фортепіанної підготовки учня є також ідентифікація його як творчої особистості задля максимально продуктивного та повноцінного її мистецького розвитку. В усій системі музичного навчання важлива місія належить і виховання педагогом мотивації учіння гри на

фортепіано, тобто прищепити дитині усвідомлення правильного учіння у так званій системі «урок – домашня робота – самоосвітня праця» (це і самовиховання, і самонавчання, і саморозвиток, і самоорганізація разом взяті). Якщо на занятті педагог виконує певну організаційну функцію, «проводить урок» (є його розпорядником), то для роботи вдома потрібна повна самостійність, відсутність сторонньої допомоги та керівництва. Не знаючи що таке самоорганізація, втрачається й самостійність. Лише систематична самостійна робота породжує наполегливість у подоланні перешкод, виховуючи волю, характер та власний музичний стиль. Якщо педагог не зумів створити мотивації та не забезпечив організацію невимушеної та сприятливої атмосфери, то процес навчання не здійсниться на бажаному рівні, адже з часом учень втратить інтерес до цього виду заняття, котрий передбачає вкладення багато праці та власних зусиль. Тому в процесі музичного навчання доцільно використовувати не тільки простий та загальноприйнятий вплив педагога на учня, а ще й як взаємодію, котра реалізується через єдність навчальних і особистісних впливів педагога і самостійної праці учня, спрямованих на оволодіння знаннями, уміннями та навичками музикування.

Спілкування в процесі навчання підсилює вплив на мотивацію до навчання музики учня та його позитивного ставлення до музики, на створення сприятливих морально-психологічних умов для музикування. Захоплене ставлення педагога до свого предмету, організованість його у роботі, своєчасна допомога чи порада, об'єктивність в оцінюванні успіхів учня, тактовність та витримка у непростих та специфічних ситуаціях, природне почуття гумору - все це магічним чином впливає на покращення процесу навчання, сприяє виробленні в учня прагнення до наслідування позитивного прикладу вчителя. Важливою умовою успішності музичнопедагогічного

творчого процесу є цілеспрямоване моделювання навчальних ситуацій, на основі яких вирішуються завдання засвоєння музичного матеріалу, у процесі чого відбувається творча взаємодія педагога і учня, а також послідовно реалізуються зміст і цілі музично-педагогічної творчості. «...захопленість вчителя музики своїм предметом, зацікавлення ним учнів, виховання осмисленого сприймання ними музичного мистецтва, взаємодія вчителя з учнями та розвиток у них емоційно-естетичного ставлення до музики» [6, с. 84-85].

Проте ефективно взаємодіяти із сучасними дітьми нині вдається далеко не кожному педагогові, адже на певному етапі навчання учні починають уникати педагогічного впливу, зникає початкова ейфорія й захоплення та виникає своєрідний «тягар» навчання, котрий супроводжується багаторазовим вправлянням, вивченням нового музичного матеріалу та «відшліфовуванням» тих чи інших складнощів в практичній роботі. Щоб уникнути цього сучасний викладач повинен вдаватися до маленьких хитрощів, «йдучи в ногу» із сучасними педагогічними технологіями й виховними стратегіями, підхоплювати та опрацьовувати вимоги та потреби сучасного молодого покоління, «маневрувати та балансувати», щоб зберегти взаємозв'язок та співпрацю: спілкуватися із учнем зрозумілою для обох мовою та впроваджувати такі методи, котрі є «свіжим ковтком повітря» для його всебічного виховання. Духовне життя дитини повноцінне лише тоді, коли вона живе у світі гри, казки, музики, фантазії, творчості... Ми повинні навчати і виховувати так, щоб дитина почувала себе шукачем і відкривачем знань. Тільки за цієї умови одноманітна, напружена праця, стимулююча робота школяра забарвлюється радісним почуттям і може принести маленьким людям переживання творця. (В. О. Сухомлинський).

Безумовно, прогресивні педагоги розпочинають свою роботу із нетрадиційних форм проведення уроку, які стимулюють до креативного мислення як учнів так і самих педагогів, створюючи сприятливі умови для співпраці. Такі заняття набувають нового змісту, вони є вміру демократичними, допомагають зацікавити учнів музикою, викликати незабутні емоції. Така нестандартна типологія уроків допомагає створити позитивну мотивацію до глибшого навчання та музикування. Видатний піаніст і педагог Г. Ципін писав: «Поза емоціями немає музики ... Апеляція до емоційної сторони музичної свідомості учня – загальноприйнятий шлях навчання гри на будь-якому музичному інструменті. Це й закономірно, бо, не загостривши сфери почувань молодого музиканта, не розвинувши з максимальною повнотою його здатності до переживання естетично прекрасного, музичній педагогіці не вдасться вирішити жодного з поставлених перед нею завдань, як конкретних (конкретно-ігрових), так і загальних, пов'язаних з формуванням особистісних якостей майбутнього художника» [9].

Сповнені яскравих вражень, невимушеного спілкування, «легкі» за своєю суттю, веселі та невимушені - такі заняття допомагають зацікавити учнів музикою, додати нетипового шарму та перетворити формальний процес у живе спілкування для активізації сприймання учнями музичного матеріалу. Приходити та працювати на таких заняттях музики учень буде із задоволенням, невимушено докладаючи масу зусиль та власних творчих ресурсів, долаючи будь-які перешкоди. Актуальності сьогодні набуває питання сміливого залучення вчителями музики в практичну роботу інноваційних технологій навчання, систематизації, вивчення, узагальнення й переосмислення досвіду роботи найрізноманітніших вчителів-новаторів, розробки нових педагогічних методів та новітніх технологій.

Вивчаючи питання побудови типової моделі уроку фортепіано, варто сказати, що потрібно перетворити усталену роль учня на занятті з пасивного виконавця на активного учасника процесу навчання, що одразу створить середовище для розвитку творчої креативності та самореалізації та додасть яскравості та новизни у навчальний процес.

Відомий композитор В. Подвала у своїй книзі «Давайте створювати музику» пропонує безліч цікавих завдань, за допомогою яких можна розвинути творчі здібності у дітей. Наприклад, для розвитку творчих здібностей на уроках фортепіано композитор пропонує впроваджувати такі методи: підбір мелодії на слух, створення супроводу, імпровізація на ту чи іншу тему, створення своїх варіантів і доповнень до відомих творів, написання власної інструментальної чи вокальної музики тощо.

Як відомо, недосконалість та різні недоліки у педагогічному спілкуванні викладача та учня породжують елементи невпевненості, (особливо у найвідповідальніші миті перед важливим концертним виступом), демонструють слабкі та поверхневі результати у навчанні, а ще стають причиною недобррозичливого ставлення до навчання та процесу музикування загалом.

Повноцінне, невимушене, доброзичливе спілкування на заняттях є багатограним та поліфункційним, оскільки має здатність забезпечувати «здоровий» обмін інформацією і співпереживанням, стимулює до пізнання та самоствердження, впливає на плідну творчу взаємодію всіх учасників музично-педагогічного процесу.

Сміливим та дієвим методом навчання гри на фортепіано також вважається залучення до занять сучасних ІТ технологій та інтернет ресурсів, музичних комп'ютерних програм, навчальних програм-презентаторів, електронних енциклопедій, котрі мають можливість суттєво розширити

світогляд учня, створюючи сприятливі та комфортні умови для музикування. Музичний комп'ютер сьогодні – це потужний засіб для вирішення багатьох завдань. Творчість дітей базується на яскравих музичних враженнях, адже слухаючи музику, дитина завжди чує не тільки те, що в ній самій міститься, що закладене в ній композитором, але і те, що під її впливом народжується в його душі, в його свідомості, тобто те, що створює вже його власну творчу уяву. Новий твір, який дитина чує – це симбіоз зовнішнього та внутрішнього начала.

Навчання гри на фортепіано за допомогою комп'ютера та синтезатора в програмі «Soft Mozart to Way» є блискучою знахідкою інтерактивного навчання музиці, оскільки у дітей молодшого шкільного віку переважає наочно-образний стиль мислення. Працюючи з програмою Софт Моцарт учень має змогу послухати музичний твір, заграти однією рукою та прослухати іншу партію, побачити свої помилки та їх усунути, а також розвивати техніку читки нот з листа. Ця програма є надзвичайно ефективною, доступною та зручною, створена у формі захоплюючих комп'ютерних ігор, котрі сприяють розвитку музичних навичок. До прикладу, варто вказати ще такі поширені програми як:

- (Легке фортепіано) *Gentle Piano* займає центральне місце системи «Софт Моцарт», яка забезпечує інтерес у будь якому віці та рівні підготовки;
- (Відгадай клавішу) *Guess Key name* - це гра, яка навчає знаходити клавішу, відповідно назві нот, на клавіатурі фортепіано.
- (Фруктові лінії) *Fruit Lines* - допомагає учню у запам'ятовуванні відповідність нот до ліній нотного стану у басовому та скрипковому ключах. (Нотна абетка) *Note Alphabet* - це гра, яка допомагає запам'ятовувати ноти у правильній послідовності до – ре – мі – фа – соль

– ля – сі – до, що забезпечує вільну читку нот у будь якого напрямку та від будь якої ноти.

- (Нотні тривалості) *Note Duration* – гра, що розвиває координацію очей та рук у розпізнаванні нот за тривалостями.

Не можливо оминати увагою такий вид діяльності як мультимедійні презентації – електронні діафільми - таку актуальну анімацію, аудіо- та відео фільми! Для педагога сьогодні це найпоширеніший помічник для яскравої демонстрації потрібних музичних матеріалів. Завдяки музичним презентаціям в учнів з'являється можливість візуально сприймати необхідну інформацію, розвиваючи асоціативне музичне мислення.

Багато педагогів на індивідуальному уроці із фортепіано практикують навчання музикуванню на синтезаторі, яке передбачає вирішення трьох ключових завдань: отримання базових знань із теорії музики та сольфеджіо, засвоєння художніх можливостей інструменту та вдосконалення виконавської техніки. Такий метод активізується цілісний процес сприйняття та озвучування нотного тексту; формує позитивне ставлення до уроків, а також значно підвищує самостійну роботу.

Висновки. Таким чином, застосування нетрадиційних та сучасних методів у роботі педагога-музиканта, дає йому змогу розширити власні можливості в процесі навчання дітей гри на фортепіано, залучаючи різні форми та методи та надає учням можливість демонструвати свої творчої фантазії та розвиток креативного та асоціативного мислення. Найціннішою характеристикою рівня професійно-особистісних взаємовідносин учителя музики та його вихованця є захоплення дитини музикою, створення потреби у більш глибокому пізнанні складного внутрішнього музичного світу, відчуття творчого злету та бажання піти шляхом учителя, наслідуючи та розвиваючи його харизму. Безперервне стремління вчителя до саморозвитку

та самовдосконалення, бажання набути вміння будувати взаємодію на партнерських засадах – це основні чинники, що спонукають його до позитивних змін та руху вперед через становлення себе як успішного педагога-музиканта. «Власна дитяча творчість, навіть найпростіша, власні дитячі знахідки, навіть найскромніші, власна дитяча думка, навіть найнаївніша, – ось, що створює атмосферу радості, формує особистість» – (як вважав Карл Орф) - такими положеннями варто керуватися сучасному вчителю музики задля досягнення великих результатів у навчанні та музикуванні.

Список використаних джерел

1. Амонашвили Ш. А. Чтобы дарить Ребёнку искорку знаний, Учителю надо впитать море Света. Артемовск, 2009. 96 с.
2. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. Москва: СМЬЮЛ-ЗКСМО, 2003. 439 с.
3. Клепіков О.І., Кучерявий І.Т. Основи творчості особи: *Навч. посібник*. Київ: Вища школа, 1996. 295с
4. Козир А В. Акмеспрямовані стратегії формування фахової майстерності майбутнього вчителя музики. Теорія та методика мистецької освіти.
Наукова школа Г. М. Падалки: *Коллективна монографія* / під наук. ред. А. В. Козир. Вид. друге, допов. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 402 с.
5. Кушка Я. С. Методика музичного виховання дітей: навчально-методичний посібник для студентів вищих музичних навчальних закладів 1–2 рівнів акредитації. Вінниця: ТІРАС, 2003. 224 с.
6. Моляко В.А. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одаренности /*Вопросы психологии*. 1994. № 5. С. 86-95.

7. Пономарьов Я.А. Психологія творчості / *Тенденція розвитку психологічної науки*. Київ: Наука, 1988.
8. Флорида Р. Креативный класс: люди, которые меняют будущее; Пер. с англ. А. Константинов. Москва: Издательский дом «Классика XXI», 2007. 421 с.
9. Цыпин Г.М. Обучение игре на фортепиано. Москва: Просвещение, 1984. С. 138–139.
10. Яковлева Е.Л. Эмоциональные механизмы творческого потенциала / *Вопросы психологии*. 1997. № 4. С. 127-135.